

УДК 658.6

*І. А. ЮР'ЄВА, М.І.ЛУХТУРА***ВИМОГИ ДО СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ, ОБУМОВЛЕНІ КОНЦЕПЦІЄЮ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ**

Запропоновано аналіз системи управління підприємством при впровадженні концепції економічної безпеки в інформаційно-комунікаційного середовищі. Визначено актуальність тематики, мету та підходи в дослідженні проблеми. Надана характеристика вимог до системи пріоритетних інтересів підприємства як основа механізму інформаційно-комунікаційного забезпечення економічної безпеки підприємства. Досліджені чинники, які впливають на систему управління підприємством, обумовлених концепцією економічної безпеки підприємства. Зроблено висновки щодо впровадження системних підходів та можливості застосування цих принципів для забезпечення інформаційно-комунікаційного забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: вимоги, концепція, організація, підприємство, інформація, комунікація, механізм, управління, забезпечення, елементи, методи, підходи, економічна безпека.

*И.А. ЮРЬЕВА, Н.И.ЛУХТУРА***ТРЕБОВАНИЯ К СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ, ОБУСЛОВЛЕННЫЕ КОНЦЕПЦИЕЙ ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ИНФОРМАЦИОННО - КОММУНИКАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ**

Предложен анализ системы управления предприятием при введении концепции экономической безопасности в информационно-коммуникационном среде. Определена актуальность тематики, цель и подходы в исследовании проблемы. Предоставлена характеристика требований к системе пріоритетных интересов предприятия как основа механизма информационно-коммуникационного обеспечения экономической безопасности предприятия. Исследованы факторы, которые влияют на систему управления предприятием, обусловленных концепцией экономической безопасности предприятия. Сделаны выводы относительно внедрения системных подходов и возможности применения этих принципов для информационно-коммуникационного обеспечения экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: требования, концепция, организация, предприятие, информация, коммуникация, механизм, управление, обеспечение, элементы, методы, подходы, экономическая безопасность.

*L. A. YURYEVA, N.I. LUKHTURA***REQUIREMENTS TO THE SYSTEM OF ENTERPRISE MANAGEMENT CONDITIONED UPON A CONCEPT OF ECONOMICAL SAFETY IN INFORMATION-COMMUNICATIONAL ENVIRONMENT**

Analysis of the system of enterprise management using a concept of economical safety in information-communicational environment was suggested. The relevance of the topic was defined, as well as the aim and approaches in the research of the problem. Characteristics of requirements to the system of high-priority interests of an enterprise were offered as a basis of mechanism of information-communicational provision of economical safety of the enterprise. Factors which affect the enterprise management system conditioned upon a concept of economical safety of an enterprise were researched. Conclusions regarding systematic approaches implementation were made as well as regarding a possibility of implementation of these principles to provide information-communicational safety of an enterprise.

Keywords: requirements, concept, organization, enterprise, information, communication, mechanism, management, providing, elements, methods, approaches, economic safety.

Вступ. Значення економічної безпеки в діяльності підприємства дуже велике і покликано зіграти визначальну роль у забезпеченні позитивної динаміки його розвитку, що можливо при дотриманні ряду вимог до системи управління підприємством, обумовлених концепцією економічної безпеки підприємства.

Враховуючи практичну потребу у впровадженні цілісної системи економічної безпеки підприємства, наявності на ньому певного досвіду роботи з інформаційно-комунікаційними чинниками виникає потреба в наданні переліку та аналізу вимог до створення цілісної концепції управління підприємством.

Актуальність теми. Вивчення вимог до системи управління підприємством, обумовлені концепцією його пріоритетних інтересів а також наявністю підходів з точки зору інформаційно-комунікаційного

забезпечення економічної безпеки. Сучасне підприємство повинно поєднувати у собі методи та підходи, які виокремлюють елементи інформаційно-комунікаційного забезпечення управління підприємством, та економічної безпеки підприємства. Впровадження елементів системи інформаційно-комунікаційного забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно для ефективного функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми впровадження вимог до системи управління підприємством при впровадженні концепції економічної безпеки в інформаційно-комунікаційному просторі на науково-практичному та методологічному рівні висвітлено в роботах багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних вчених. Значну їх кількість присвячено питанням економічної безпеки на макро і мікро рівнях.

Теоретичні та практичні питання моделювання процесів інформаційно-комунікаційного забезпечення управління підприємством знайшли відображення в роботах М.І. Камлик, С.Н. Ляшенко, А. Одінцова, В. Волошина, О. Ареф'єва, Д. Ковальова, С. Покропівного, Т. Васильцова та ін.. Вклад у дослідження економічної безпеки підприємства внесли відомі вчені-економісти: Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М., В. Тамбовцев, Р. Дацків, Плєтнікова І. Л., В. Шликов, Кірієнко А. В.

Мета і завдання дослідження. Сучасне підприємство повинно поєднувати у собі сучасні вимоги до методів та підходів, які виокремлюють елементи інформаційно-комунікаційного забезпечення управління підприємством та економічної безпеки підприємства. Впровадження вимог до елементів системи інформаційно-комунікаційного забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно для ефективного функціонування підприємства. *Методи дослідження.* Для вирішення завдань, використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Це зокрема: *аналіз* – при виявленні особливостей економічних загроз і вдосконаленні їх класифікації, побудові багаторівневої системи складових економічної безпеки підприємства; *індукція і дедукція* – для формування висновків про стан складових на основі певних показників, що використовувалися при їх діагностиці; *системний метод* – при розгляді системи економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Орієнтація системи управління підприємством на забезпечення економічної безпеки припускає, що управлінські рішення, прийняті в будь-якій сфері діяльності підприємства, повинні обов'язково розглядатися та одержувати оцінку з погляду їх впливу на економічну безпеку підприємства в оперативній діяльності, так і в стратегічній перспективі.

Реалізація вимоги альтернативності управлінських рішень припускає, що підготовка будь-якого управлінського рішення повинна враховувати варіанти можливих дій підприємства, у тому числі й при виборі суб'єктів зовнішнього середовища, з якими підприємство взаємодіє.

Вимога адаптивності системи управління означає, що система управління підприємством повинна вчасно враховувати зміни впливу факторів зовнішнього середовища, ресурсного потенціалу, форм організації і управління виробництвом, фінансового стану та інших параметрів в управлінні виробництвом. Залежно від ролі і значення адаптаційних елементів, а також готовності до адаптивної реакції можна виділити три моделі поведінки підприємств, кожна з яких визначає його готовність до адаптації: модель активного, консервативного і змішаного поведінки.

Активна модель поведінки підприємства є найбільш адаптованою до ринкових впливів. Вона припускає розробку різних моделей адаптивної реакції залежно від характеру прогнозованих змін і ступені їх важливості для діяльності підприємства.

У консервативній моделі поведінки адаптивна реакція носить змушений і локальний характер, тобто зміни в діяльності підприємства відбуваються лише

тоді, коли воно, по суті, поставлене перед вибором: або збитки аж до банкрутства, або перетворення, але лише по окремих аспектах діяльності або в окремих підрозділах підприємства, що не виявляє істотного впливу на діяльності всього підприємства.

У змішаній моделі поведінки підприємства розроблена не модель адаптації, а тільки її загальні принципи й підходи до поведінки підприємства в ринкових умовах, а сама адаптація залежить від виду і ступеня інтенсивності впливу факторів зовнішнього середовища: при інтенсивному впливі загальні принципи адаптації певним чином реалізуються в діяльності підприємства, а при невисокій інтенсивності – реалізація принципів адаптації носить поверхневий і несистемний характер. Послідовність адаптації підприємства до нововведень:

- аналіз ступеня новизни нововведень технічного характеру.

- аналіз економічної доцільності освоєння нововведень.

- аналіз технічних і організаційних можливостей підприємства по реалізації нововведень.

Визначення характеру і масштабу змін, які необхідно здійснити для реалізації нововведень.

Локалізація змін.

Визначення величини витрат, пов'язаних із внесенням змін у діяльність підрозділів і функціонування внутрішніх систем підприємства.

Аналіз ступеня новизни ідей здійснюється на основі інформаційних джерел з різних підрозділів підприємства, пов'язаних із проведенням НІОКР. У цьому зв'язку слід підкреслити важливість інформаційного забезпечення НІОКР, оскільки саме інформаційне забезпечення пряме впливає на технічний розвиток підприємства, на процес освоєння нововведень. Інноваційні процеси в промисловості протікають у цей час достатнє швидко: скорочується час проведення прикладних досліджень, а необхідність постійної підтримки конкурентних позицій змушує підприємства освоювати нововведення в найкоротший термін. Число стратегічних рішень у сфері освоєння нововведень постійно збільшується, їхнього наслідку усе складніше прогнозувати, а ціна помилки постійно підвищується.

Економічна доцільність освоєння нововведення визначається на основі досліджень ринку. Якщо мова йде про освоєння нового виду продукції, робіт або послуг, то тоді проводиться вивчення купівельного попиту відповідно до існуючих положень. При освоєнні нової технології розглядаються питання витрат на її освоєння, ціни на продукцію, роботи або послуги, при виробництві яких буде використовуватися дана технологія. Немаловажне значення має і критерій ліквідності технології, при якому вивчаються питання використання або утилізації відходів виробництва і витрат на ці цілі.

На наступному етапі адаптації підприємства до нововведень здійснюється перевірка можливостей підприємства по їхній реалізації. Із цією метою проводиться аналіз виробничого потенціалу підприємства, кваліфікації його управлінського і виробничого персоналу, інфраструктури підприємства і

т. ін. Якщо результати аналізу показують, що реалізація нововведення доцільна, то тоді можна приступати до визначення тих змін, які повинні бути внесені в стратегію або тактику діяльності підприємства і у функціонування його внутрішніх систем. Зміни стратегічних і поточних установок діяльності підприємства повинні бути чітко локалізовані просторово і у часі. Крім того, адаптивна реакція підприємства обумовлює певний порядок протікання процесу адаптації, тобто всі зміни в діяльності внутрішніх підрозділів підприємства повинні здійснюватися в певній послідовності і взаємозв'язку.

У результаті відсутності системного і комплексного підходу до адаптації підприємства багато його структурні підрозділи і внутрішні системи залишаються непристосованими до змін зовнішнього середовища, що не дозволяє досягати максимального ефекту від проведення заходів щодо адаптації.

Стратегічна орієнтація в управлінні діяльністю підприємства зобов'язує ухвалювати управлінські рішення в діяльності підприємства з метою забезпечення його економічної безпеки з обліком не тільки існуючої сукупності суб'єктів зовнішнього середовища і їх інтересів, але і з урахуванням передбачуваних партнерів, тобто передбачати заходи щодо захисту інтересів підприємства в перспективі.

Вимога захищеності системи управління підприємством обумовлює необхідність існування розробленої концепції економічної безпеки, у рамках якої повинна бути вироблена політика захисту інтересів підприємства із використанням якої повинен бути сформований механізм економічної безпеки підприємства, що представляє собою способи реалізації політики захисту інтересів підприємства в конкретно складних умовах. Забезпечення економічної безпеки підприємства протягом певного часу за допомогою збалансованості його інтересів з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, взаємодіючих з підприємством, можливо на основі дії відповідного механізму.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується одержання прибутку, величина якого достатня для перебування підприємства в економічній безпеці.

Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства забезпечується за допомогою прийняття управлінських рішень, формування інформаційного середовища, проведення аналітичних і прогнозних робіт, виконання ряду економічних розрахунків і оцінки їх результатів. Усі ці дії здійснюються у внутрішньому середовищі суб'єкта господарювання, а деякі - згодом, як того вимагає функціонування механізму економічної безпеки, багаторазово повторюються, впливають на багато аспектів життєдіяльності підприємства і спричиняють, як правило, певні витрати.

З позицій системного підходу і виходячи зі свого призначення, концепція економічної безпеки підприємства повинна охоплювати всі області виробничо-господарської, фінансової і комерційної діяльності підприємства, і покликана розв'язати наступні завдання.

Завдання, які розв'язуються з метою забезпечення економічної безпеки підприємства:

- забезпечення відповідності місії підприємства і стратегічних установок його діяльності системи пріоритетних інтересів підприємства;

- визначення і оперативне коректування пріоритетів у діяльності підприємства і створення умов для їх реалізації;

- забезпечення відповідності обсягу продажів підприємства його ресурсному потенціалу і ємності ринку;

- забезпечення внутрішньої збалансованості в діяльності підприємства;

- зниження ризику в діяльності підприємства;

- забезпечення зацікавленості персоналу в ефективній діяльності підприємства;

- створення гнучкої системи резервування ресурсів;

- визначення настання фази неефективного розвитку підприємства і його коректування на базі розробленої програми санації підприємства.

Відправною позицією формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства є визначення системи пріоритетних інтересів підприємства і її гармонізації з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища.

Система пріоритетних інтересів підприємства не залишається незмінною: із часом, зі зміною поведінки взаємодіючих з підприємством суб'єктів зовнішнього середовища, із загальними змінами, які відбуваються в зовнішньому середовищі, можуть змінюватися формулювання інтересів і їх пріоритетністю. Деякі інтереси підприємства можуть взагалі втратити свою актуальність і, навпаки, в системі інтересів підприємства можуть з'явитися нові, що раніше були відсутні.

Формування системи пріоритетних інтересів підприємства з наступною їх гармонізацією з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, взаємодіючих з підприємством, здійснюється в певній послідовності.

Забезпечення економічної безпеки підприємства можливо на основі виявлення його інтересів і їх гармонізації із суб'єктами зовнішнього середовища, взаємодіючими з підприємством. Така гармонізація розглядається як форма активного захисту інтересів підприємства.

Висновки. Отже, у ринкових умовах господарювання адаптація підприємств має різні форми, різниться по масштабу і глибині змін, що відбуваються в стратегії і поточної діяльності підприємства і його внутрішніх систем. Залежно від факторів, що впливають, усю сукупність адаптивних заходів підприємства можна підрозділити на наступні групи: адаптація підприємства до нововведень; адаптація підприємства до змін кон'юнктури ринку; адаптація підприємства до соціально-культурних і

політико-правових умов. Кожний вид адаптації передбачає комплекс робіт, пов'язаний з організацією адаптації на підприємстві.

Адаптація підприємства до нововведень є найбільш складним і трудомістким видом адаптації, оскільки заходу, розроблювальні з метою забезпечення відповідності технічного рівня виробництва досягненням науки і техніки відрізняються широким масштабом, торкаються діяльності практично всіх виробничих і управлінських підрозділів, вимагають залучення кваліфікованих фахівців, значної інвестиційної підтримки і повинні бути проведені в стислі проміжки часу.

Таким чином, підприємство перебуває в економічній безпеці, якщо більшість його пріоритетних інтересів збігається з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, у результаті чого при взаємодії підприємства із цими суб'єктами зовнішнього середовища воно дістає прибутку. Ситуація, коли всі пріоритетні інтереси підприємства збігаються з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, навряд можлива; її можна вважати ідеальним станом співвідношення інтересів, до якого потрібно прагнути, але яке в практичній діяльності підприємства зустрічається досить рідко. Ситуацію, коли пріоритетні інтереси підприємства в основній своїй більшості не збігаються з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, а діяльність підприємства все-таки є прибутковою, швидше за все слід розглядати як результат значних неточностей у формулюванні інтересів підприємства і взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища та помилкових висновків значеннєвого аналізу.

Список літератури.

1. Кириченко О. С. *Сутність управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання* / О. С. Кириченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. / ПДТУ. - Мариуполь, 2012. - Вип. 1, Т. 1. - С. 265-270.
2. Донець Л.І. *Економічна безпека підприємства* [Текст]: навчальний посібник / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 240с., С.134-135
3. Іващенко О.В., Гельман В.М. *Фінансово-економічна безпека держави* / О. В. Іващенко, В. М. Гельман // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) . - 2013. - № 2(1). - С. 121-131. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpptdau_2013_2\(1\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpptdau_2013_2(1)_16.pdf)
4. Васильців Т. Г. *Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія* / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. - Львів: Видавництво, 2012. - 386 с.
5. Подольчак Н.Ю. *Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посібник* / Н.Ю.Подольчак, В.Я.Карковська. -Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014.-268с.
6. Столбов В.Ф., Шаповал Г.М. *Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств* /

В.Ф.Столбов, Г.М.Шаповал // Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник. - 2013.- №111.- с.103-108.

7. Іващенко О.В., Четверіков П.М. *Система фінансово-економічної безпеки підприємства* / О.В.Іващенко, П.М.Четверіков.- [Електронний ресурс].- режим доступу:<http://www.sword.com.index/2012>.
8. *Економічна безпека: навч. посіб.* / За ред. З.С.Варналія.- Київ.: Знання, 2009.-647с.
9. Мойсєєнко І.П., Марченко О.М. *Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник* / І.П.Мойсєєнко, О.М.Марченко. - Львів, 2011. - 380 с.
10. Кокнаєва М.О. *Концептульні основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств торгівлі* / М.О.Кокнаєва.- [Електронний ресурс].- режимдоступу:www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/v2i3/319.pdf. - с. 319-325.
11. *Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія* / [Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В.]. - Львів: Вид-во ЛКА, 2012. - 386 с.

Bibliography (transliterated).

1. Kyrychenko O. S. *Sutnist' upravlinnya systemoyu ekonomichnoyi bezpeky sub'yektiv hospodaryuvannya* / O. S. Kyrychenko // Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noyi vlasnosti : zbirnyk naukovykh prats' : u 2-kh vyp. / PDTU. - Maryupol', 2012. - Vyp. 1, T. 1. - 265-270 p.
2. Donetsk L.I. *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva* [Tekst]: navchal'nyy posibnyk / L.I. Donetsk, N.V. Vashchenko. - Kuyv.: Tsentr uchbovoyi literatury, 2008. - 240s., 134-135 p.
3. Ivashchenko O.V., Hel'man V.M. *Finansovo-ekonomichna bezpeka derzhavy* / O. V. Ivashchenko, V. M. Hel'man // Zbirnyk naukovykh prats' Tavriys'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) . - 2013. - no 2(1). - 121-131 p. - Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpptdau_2013_2\(1\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpptdau_2013_2(1)_16.pdf)
4. Vasylytsiv T. H. *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpryyemstv Ukrainy: stratehiya ta mekhanizmy zabezpechennya: monohrafiya* / Vasylytsiv T. H., Voloshyn V. I., Boykevych O. R., Karkavchuk V. V., [za red. T.H. Vasylytsiva]. - L'viv: Vydavnytstvo, 2012. - 386 p.
5. Podol'chak N.Yu. *Orhanizatsiya ta upravlinnya systemoyu finansovo-ekonomichnoyi bezpeky: navch. posibnyk* / N.Yu.Podol'chak, V.Ya.Karkovska. -L'viv: Vydavnytstvo L'vivskoyi politekhniki, 2014.-268 p.
6. Stolbov V.F., Shapoval H.M. *Osoblyvosti upravlinnya systemoyu finansovo-ekonomichnoyi bezpeky budivelnikh pidpryyemstv* / V.F.Stolbov, H.M.Shapoval // Komunal'ne hospodarstvo mist. Naukovo-tekhnichnyy zbirnyk. - 2013. - no 111. - 103-108 p..
7. Ivashchenko O.V., Chetvyerikov P.M. *Systema finansovo-ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva* / O.V.Ivashchenko, P.M.Chetvyerikov.- [Elektronnyy resurs].- rezhym dostupu:<http://www.sword.tsom.index/2012>.
8. *Ekonomichna bezpeka: navch. posib.* / Za red. Z.S.Varnaliya.- Kuyv.: Znannya, 2009.-647 p.
9. Moysyenko I.P., Marchenko O.M. *Upravlinnya finansovo-ekonomichnoyi bezpekoyu pidpryyemstva: navch. posibnyk* / I.P.Moysyenko, O.M.Marchenko. - L'viv, 2011. - 380 p.
10. Koknayeve M.O. *Kontseptul'ni osnovy upravlinnya finansovo-ekonomichnoyi bezpekoyu pidpryyemstv torhivli* / M.O.Koknayeve.- [Elektronnyy resurs]. rezhymdostupu:www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/v2i3/319.pdf. - 319-325 p..
11. *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpryyemstv Ukrainy: stratehiya ta mekhanizmy zabezpechennya: monohrafiya* / [Vasylytsiv T. H., Voloshyn V. I., Boykevych O. R., Karkavchuk V. V.]. - L'viv: Vyd-vo LKA, 2012. - 386 p..

Надійшла (received) 15.03.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Юр'єва Ірина Анатоліївна (Юрьева Ирина Анатольевна, Yuryeva Iryna Anatolyevna)— кандидат економічних наук, доцент, доцент Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків; тел.: (050) 630-66-33; e-mail: yuryeva.irina@i.ua. ORCID:0000-0002-8159-7763

Луктура Микола Іванович (Луктура Николай Иванович, Lukhtura N)— магістр Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків; 099372 42 78; e-mail: n.i.lukhtura@gmail.com